

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Qui maximè inter veteres imitandi, obiter notantur. Capvt XIV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

nor, tamen adeo omnium mentibus inoleuit, ut difficulti negotio diuelli possit.

Qui fictitium suis grunnitum simulabat Parmenio, Graeci olim theatri amores, & deliciae, tantam sibi apud omnium animos conciliarat dexteritatis opinionem, ut ipsi porcorum grunnitus editi, nihil ad Parmenionis suum esse dicerentur: simili ratione nouorum industria, licet re ipsa excellentissima, fama, & iudiciorum malignitate, saepius obruitur.

Veteres non tantum opinione nouis antecellunt. Cur veteres nouis praestantiores.

An etiam extant legitima caussae, cur nouis veteres praeferrantur, neque illud in sola opinione temeritate situm est, atque collocatum? Primum illi, quo a fonte propius abfuerunt, magis sinceros nuulos videntur exhaustisse, qui inde per varia ingenia, eaque, ut fert humana imbecillitas, diuersis vitijs oblita, suae integritatis plurimum amiserunt. Deinde quod ad eloquentiae rationem maxime attinet, antiqui fere omnes molesta peregrinatum linguarum disciplina exsoluti, toti in suam incubuerunt, ex quo contingit, ut naturae praesidijs instructi, mox arte, & continua exercitatione corroborati, incredibiles facerent progressus. At nos in linguis a puero triti, & quasi in necessitatis pistrinum amandati, tarde admodum sapere incipimus. Quid, quod illi, qui in vnoquoque genere excellentes fuerunt, in vnam, quam ipsi delegerunt facultatem, toto animi impetu se coniecerunt: nos leuocinante curiositatis malo volitamus per omnia, & passim *Coruos insequimur* (ut ait ille) *restas, lutos*, nihil dum mente concipientes, in quod defixa nostra conquiescat industria. Postremo, quae antiqui oratores scripserunt, ea magno labore multorum annorum curriculo, ingenti studio elaborarunt, quod se aternitati pingere augurarentur. Nos informes plerunque foetus, & cruda adhuc studia in lucem hominum propellimus, quo fit, ut ad veterum decus raro quis accedat.

Neque verò hoc à me ita dictum veim, ut omnes continuo nouos authores repudiandos putem. Sunt enim plerique, vel supra veteres, eximij. Sed in euoluendis antiquis teritur via securior.

Qui maxime inter veteres imitandi, obiter notantur.

CAPVT XIV.

Quid singulis auctoribus

Thucydides densus, & breuis, & semper instans sibi, lasciuientis orationis luxuriam

tanquam falce resecat.

Herodorus dulcis, fufus, & quasi amnis sine falebris iucunditatem asperget.

Xenophontus in affectata iucunditas, sed quae nulla affectatio consequi possit lepore, & gratijs verba perfundet.

Plato non linguae solum, verum etiam animi, ac virtutis Magister dictis afferet maiestatem.

Aristoteles doctus, acer, acutus, neruus, & iudicium conferet.

Isocrates nitidus, & comptus dicendi venes instillabit, & structuram orationis numeris quasi pictis a farotis, vermicularam distinguet.

Demosthenes, quo nec grauior vsquam, nec temperatior vim, iudicium, lacertos, temperanti largietur.

Philo Platonis amulus in sensibus, & verbis amplitudinem, atque admirabilitatem.

Iosephus antiquitatum Iudaicarum scriptor characterem virilem, accuratam iudicij limam, & ubi vult oratorem agere, aureum sententiarum, & verborum flumen.

Dio Chryostomus, Cornu est quoddam (ut aiunt) Amaltheae ita dicendi vehementia veritate, & varietate praestat. Siquidem Platonem, & Demosthenem sequutus, candore quodam, ac contra simplicitatem responderet, ut ait *Philostratus*, *καὶ ὁπότερ αἱ μαγὰδες τοῖς ὄργα τοῖς προσήξει*. Ut Organus allonant tibiae, sic ille magnis istis Heroibus, elegantibus modulis accinit.

Photius in bibliotheca Synes. in Dioue. Ion. in Omp. & M. γὰρ α, seu M. γὰρ α, tribiam vocat, teste Didymo.

In eo excellens affectuum temperatio, vibrata acius enthymemata, exemplorum copia, ac plerunque ad exhilarandam orationem fabulæ, narrationesque intertextæ: Compositio, ut Philosophum decebat, nihil habet, aut sublimitatis ostentandæ, aut captandæ iucunditatis gratia innouatum.

Plutarchus, nunquam satis laudatus author, non inanem dictionis fucum, & pueriles calamiistros, sed magnum iudicij in discedendo lumen, dispositionis accuratam rationem, & optimarum rerum ingentem sylvam legentibus suggerit. Is verò est Oceanus.

Εὐὸ ὄπτε πάντες ποταμοὶ, καὶ πάντα δάλασσα,

καὶ πάντα κήνηαι

& quod *Agathius* scholasticus, de eo scripsit *ὄχι ὁμοιον ἔχει*. Nullus ad innutriendum styliū vberior est, aut opulentior.

Dionysius Halicarnassicus, qui tam lubenter

R

Cenfo

Censorem agit in Criticis, à Photio ita cen-
 tur, ἐστὶ ἡ φράσις, καὶ τὴν λέξιν χρηνοπαρεσῆς, καὶ
 ἐς τὸ ἀνακεχωρηκὸς τῶν πολλῶν, ἢ λόγον ἐκεί-
 νου λέγει. Ἡ δὲ κατὰ μέτρον διήγησις μετέχου-
 σι τῆ κατὰ διάνοιαν ἀφελείας ποιῆσι, καὶ οὐδὲ εἰς
 τὸ ἀχαρὶ καὶ σκληρὸν ὅτι βέβαιος stylus eius, atq;
 dictio nouatorem sapit, & verò per insuetam
 vulgò viam, orationem impellit, at rerum sin-
 gularum minuta explicatio, & sensus illi quan-
 dam simplicitatem affert, & ne ad ingratum, at-
 que asperum sermonem abripiatur, vetat.

Videtur mihi sanè auctor bonus, sed qui
 plus habeat, vt apparet in scribendo morosæ e-
 loquentiæ, quàm felicitatis.

*Suid. &
Photium.*

*Ariani su-
percilium.*

Arianus magnificè de se admodum sentit,
 ne dicam arroganter his verbis, ὄχι ἀπαξιώ-
 σας ἑμαυτὸν φανερά κηλασῆσεν ἐς ἀνδρωπάτας
 τὰ Ἀλεξάνδρου ἔργα, ὅτις ἡ ὄν ταῦτα ὑπὲρ ἑ-
 μαυτὸν γινώσκω, τὸ μὲν ὄνομα οὐδὲν δέομαι
 ἀνάγκη. &c.

Alexandrum dignum prædicat, qui res tan-
 tas gereret, sequi scriptis illustraret, addit,
 (Quisquis verò sim, qui ita de me sentiam, no-
 men quidem adscribere, nihil attinet, neque e-
 nim obscurum inter mortales est.) Quem non
 deterreat hæc arrogantia? Certè Photij iudicio
 exilis est, & parum ad styli opulentiam confer-
 re potest, floruit àntoniorum temporibus, con-
 sultatu etiam functus, ex quo tanti spiritus ho-
 minis esse buerunt.

Herodianus longè præstantior est. Nam eius
 dictio suavis est, atque pellucens, vocibus au-
 tem vititur temperatis, neque supra modum At-
 ticis, quo fit, vt neque narium sermonis grati-
 am corrumpat, nec in contemptam degeneret
 exilitatem. In historia verò, nec superuacaneis
 tumet, nec emittit necessaria omninò, Photij
 iudicio omnib. historiæ virtutib? paucis cedit.

Lucianus, quod ad stylum attinet, longè o-
 ptimus est. Ἀέει εὐσμία τε καὶ κυρία, καὶ
 τῶ ἐμπατικῶ διαπαρεσούση, κεχηρημένον,
 vt notat Photius. Dictio eius illustris, propria,
 efficax. Distinctionis ad hæc, atque puritatis,
 æquæ, vt perspicuitatis, & apæ magnitudinis.
 Si quis alius persudiosus est, compositionem
 quoque & structuram orationis tanta dexteri-
 tate concinnat, vt lector credat se non oratio-
 nes legere, sed iucundum aliquod carmen suis
 auribus instillari. Verū in istis, & similibus au-
 thoribus non tantum debet esse linguæ puritas,

vt ex eorum lectioe puritatis animi patiamur
 dispendium. Quid enim inertius, quàm linguâ
 excolere? mentem, quæ, sola diuina est, ne-
 gligere?

Heliodorus ἑρωτικῶν scriptor habet summâ,
 sine affectatione simplicitatem, atque iucun-
 ditatem, magnam in narrationibus suauita-
 tem, periodos contortulas, & elegantes, ad
 summum totus est in eo genere melleus; sed
 quid iuuat Theagenis? & Charicleæ amores
 legere, in rerum verò cœlestium amore frige-
 cere, satis constat hunc librum grauissimo cõ-
 silio displacuisse. Authorem Episcopum fuisse
 aiunt, ideo à patribus Orthodoxis dignitate
 priuatum, hoc tamen Photius non asseuerat,
 sed dubitanter dicit τῶτον ἡ ἡ ὀπισκόπου τυ-
 χεῖν ἀξιωματικῶ φασίμ.

Philostratus à Photio dicitur. τὴν φράσιν
 σαφὴς ἐπιχαρις τε καὶ ἀφοριστικὸς, καὶ βιβλίαν
 γλυκύτητ, καὶ τῶ ἀρχαϊσμῶ, καὶ τῶς χρη-
 νοπαρεσῆς τῶ σιωπῆσι ἐπιφιλοκλήμε-
 νον, stylo aperto, gratioso, conciso, dulcedine,
 & gratijs affluent. sed qui, vt sophista ex af-
 fectatione, verbisque, tum prisca, tum nouis
 laudem quærat suauitatis.

Eius Apollonius non est legendus, sine at-
 tidoto Eusebij aduersus Hieroclem, & apposi-
 tè Federicus Morellus, vir egregie doctus, v-
 trumque excudi curauit.

Aphthonius Sophista, & scribendi argumen-
 to, & styli elegantia, virore, delicijs mirificè
 delectat, sed totus est ad palestra nitorem po-
 tius, quam ad ciuilem orationem factus.

Eunapius imperum laudator, prius verò
 Imperatorum, sicut & Zosimus insectator, di-
 ctione satis est ornatus, nec non compositione,
 atque structura orationis, cultus, hæc tamen,
 quæ affectat, ἀλεκερονῶδες, ἐλεφάντιον ἔσπερον, τὴν φράσιν
 καὶ σουδῆσπον, & reliqua similia Photio non
 placent.

Aristides, cuius, & nunc extant varia oratio-
 nes Phocij iudicio, κάλλος habet, καὶ ἐπιόντα πῶ
 modo elaboratam profert orationem, sed quæ
 vim etiam dicendi habet.

Themistius est τὴν φράσιν σαφὴς, καὶ ἀπέ-
 ριτῆ, καὶ ἀνδρὸς, καὶ λέξις πολιτικῆς, καὶ
 εἰς τὸ σεμνὸν ὀπικλινοσῆς χηράμενον.

Sermo, inquit Photius illi apertus, superua-
 caneis carens, ac floridus. Verba à cõmuni v-
 su non discidunt, inclinant tamen in grauita-
 tem.

Quæ laus est eximij oratoris, & certè ab eloquentiæ præstantia nomen *Εὐφράδου* nactus est, huius orationes è Græco vertit Dionysius Petavius noster, vir de græcis literis perbenè meritus.

Libanius inter ævi sui sophistas florentissimus extitit, & Iuliano eximie dilectus. Regula enim, & norma fuit sermonis Attici *καὶ ὄν, ἢ, εὐφραν λόγου ἀγίου*. Verum, dum nimis diligens, ac curiosus esse studer, quod est ymbratilibus istis fatale vitium, persæpe orationis gratiam, ac venustatè obscuritate corrumpi, & affectatione figurarum in multa frigida delabitur, quod notavit D. Chrysostomus, eius intempertuos affectus irridens, in oratione de sancto Babylla martyre.

Iulianus quoque Cæsar affectavit nomen eloquentis, natura, & arte satis ad id instructus: Atque in eo Libanio præceptoris suo valde afinis est, quod Atticam dictionem, & minime tumidam habet; Verum in orationibus nimis olere videtur scholam, & vulgaria Rhetorum præcepta, quæ sanctè admodum observat. Ideo, in multis lentus, & edij plenus fastidium parit. Melius sibi consulisset, si auitæ potius pietatis, quàm Græculorum sophistarum nugis studuisset.

In latinis vixus est Cicero, qui certissimus dux ad eloquentiam esse possit, quem ideo adolescentum mentibus instillari, quàm studiosissime oportet, antequam præsestiens curiositas in aliam se, atq; aliam subinde lectionem efferat. Sed nimis in hac re sunt iniqui Censores, qui cæteros latinis auctores, eosq; egregios quasi numeros censent, & de republica literaria deturbandos, dū vixus laudibus plenus, quàm par est velificentur. Fatendum est enim multa à Cicerone scripta fuisse, quæ pro ratione rerum, temporum, aurium placuerunt, quæ omnia, si vbi que ducantur in imitatione, non sunt idem pondus habitura. Quis enim eum ferat, qui apud homines negotiosos, & φιλοκακονισμοῦ. apud aures rerū potius avidas, quàm verborum lentam, otiosam orationem, longosque verborum, & periodorum tractus ingerat, & ita se Ciceronianum putet? Omnium quicquid alteri simile est, necesse est minus sit eo, quod imitatur, vt umbra corpore, vt imago facie, & actus histrionum veris affectibus. Quod in orationibus euenit. Namque ijs, quæ in exemplum assumimus, subest natura, & vera vis. Contra omnis imitatio facta est, & ad alienū propositū commodatur.

Ex quo fit, vt qui le vni, vel etiam Ciceroni omnium principi toros addixerunt, maxime ab eius perfectione, ipsius imitationis natura ita ferente discedant, & otiosi, atque supini, si quid modo longius circumducant, sanctè affirment Ciceronem ita loquutum fuisse, quæ tamen languida sunt necessario, cum neque vim, neque genium aliquem oratoris, qui in imitatores æque transfundi vix potest, habeant.

Peccant igitur, qui vnum tantum sibi imitandum proponunt, cum perfectio ex multorum ingeniorum veluti temperie confurgat. Dion ille, quem cornu Amaltheæ nominatum diximus, aureus orator appellatus, quod Platonem, & Demosthenem summa dexteritate miscuisset. Benè igitur faciunt, qui postquam à tenero Cicerone apprime imbuti sunt, iam confirmato iudicio, alios cum delectu legunt, quorum gemmis Tullij purpuram illuminent, inter hos primus occurrit

Salustius nauus auctor, & minime otiosus, acer, velox, grauis, sententiosus, pressus verbis, rebus affluens, sensibus diues, & sublimis, qui licet floridam illam *Styli* amœnitatem, & leni tractu, atque æquabili tenore fluentem, orationis ambitum non habeat, potest tamen mirum in modum, dictionis languorem corroborare, illique vim, & aculeos, quibus virilius cõcitata vibretur, addere, in eo pleraque duriuscula sunt, pleraque austeræ, & quæ Thucydidem sapiant, quæ non sunt omnibus imitanda, sed ipse hoc dicendi genus sectatus est.

Cæsar lenissimo animi similis fuit, multus in ea virtute, quàm Hermodogenes *καὶ δα, ὀτρητα* nominat, nos styli puritatem, perspicuitatemque dicimus; Apparet in eo mira natura, atque ingenij felicitas, candor, facilitas. Nihil detortum, nihil affectatum, nihil puerile, minus ornamentorum habet, sed & minus ineptiarum, in eo genere, quod tractat, prudens est, & foelix ad exemplar, conformationemque historici styli perutilis. Qui vir si forte vacasset, eodem vigore dixisset, quo bellauit.

Titus Liviū lacteum flumen orationis fuit, de quo præclare Quintilianus. Est (inquit) in narrando miræ iucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus, supra quam narrari potest eloquens. Ita dicuntur omnia cum rebus, tum personis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos, qui sunt dulciores, nemo historicorum commendauit magis, ab eodem cum Herodoto comparatur. Mi-

hi tamen plus hic suauitatis, ille plus grauitatis, & splendoris habere videtur.

Plinius Maior, etsi totus in res fertur, dicendi tamen, vt apparet, in multis grauitatem, vigorem, acumenque habuit. Sed nō est vbiq; sui similis, pleraque enim acutē sunt, & rotundē dicta, alia nimis exiliter concisa, & quæ aures non implent, multa subobscura, quæ nimia celeritate animum, intelligentiamque transuolent, nonnulla neglecta, & inculta Plinium desiderare videntur in Plinio. Est tamen ad verborum proprietatem, & *ῥῆγμα* longē vtilissimus.

Seneca parem ingenio non habuit, & admirandus potius videtur, quam laudandus. Is cum eo tempore floreret, quo iam verbofo illo periodorum ambitu aures fatigatae, res, sententias, & acumina desiderabant, ad eum stylum animum adiecit, qui isto sæculo fermē placebat omnibus, eloquentia iam ē restis ad principū aulas, & basilicas translata. Fabius Quintilianus, qui eodem tempore floruit, & ad Domitiani vsq; tempora Senecæ superuixit, eum eundem videret passim apud principes viros, nobilissimosque iuuenes, ingenij laudibus florentem, illi quanquam moderatē pro ingenij candore successit, & contrarium stylum, qui plus salubritatis, & disciplinæ veteris, minus admirabilitatis haberet, retinens, Senecam in institutionibus orationis nonnihil sugillat.

Fab. l. 10.

e.

Judicium
Quintil. de
Seneca pa-
rum aequū.

Sic igitur ille. Ex industria Senecam in omni genere eloquentiæ versatum distuli, propter vulgatam falso de me opinionem, qua damnare eum & iniuriam quoque habere sum creditus. Quod accidit mihi, dum corruptum, & omnibus vitijs fractum dicendi genus, reuocare ad seueriora iudicia contendo. Tum autem fere hic in manibus adolescentum fuit. Quem non equidem omnino conabar excutere, sed potioribus preferri non sinebam, quos ille non destiterat incessere, eum diuersi consensu generis placere se in dicendo posse ijs, quibus illi placerent, diffideret. Amabant autem magis, quam imitabantur, tantumque ab illo defluebant, quænam ille ab antiquis descenderet, foret enim oprandum pares, aut saltem proximos illi viro fieri.

Sed placebat propter sola vitia, & ad ea se quisque dirigebat elingenda, quæ poterat, deinde cum se iactaret eodem modo dicere Senecam, infamabat. Cuius, & multæ, & magnæ, alioqui virtutes fuerunt Ingenium facile, & copiosum, plurimum studij, multarum rerum

cognito, in quo tamen aliquando ab ijs, quibus inquirenda quædam mandabat, deceptus est.

Multæ in eo, claræque sententiæ, multa etiam morum gratia legenda, sed in eloquendo corrupta pleraque, atque eo perniciosissima, quod abundant dulcibus vitijs. Velles eum ingenio suo dixisse, alieno iudicio. Nam si aliqua contempsisset, si parum concupisset, si non omnia sua amasset, si rerum pondera minutissimis sententijs non fregisset, consensu potius eruditorum, quàm puerorum amore comprobaretur.

Apparet in Senecam Quintilianus paulo iniquior, qui licet videatur eum commendare laudibus, plurimum tamen detexit, vt faciunt, qui honestius obtrectare solent, dum laudes maledictis compensant.

Obijcit ei admirationem sui, contemptum aliorum, de quo nihil attinet dicere. Quales enim fuerint Senecæ mores, vita laudatissime acta, & gloriosus pro veritate exitus declarauit.

De' eni
Seneca.

De stylo tantum loquor, quod minutissimis sententijs rerum pondera fregit, quàm sit iniquum omnes vident, qui neminem sententijs grauiorem agnoscunt, quod eius eloquutio in plerisque corrupta, & perniciosissima sit, (ita enim loquitur) nimis intemperanter dictu. Erat enim latinis peritissimus, sed quia stylum, pro rerum, & temporum statu, alienum à Rhetorum schola in multis affectauit, non ideo dicendus est perniciosissime loqui, nisi apud eos, qui suo ingenio, & stylo omnes metiri volunt. Addit à pueris tantum amari, quod manifestæ calūniæ est. Num verò puer L. Iunius Noderatus, qui eius temporibus floruit, & eundem virum excellentis ingenij, atque doctrinæ nominat, num Plinius maior, qui suo æuo *Principem eruditionis* non verius est appellare. Num Suetonius, qui eundem maximè omnibus placuisse, soli Caligula, cui nihil boni placere poterat propter singulari ingenij peruersitatem, displicuisse. Num puer Fronto, qui *Senecam ipsum asserit aurea secula reformare*, & Deos ab humano genere exulantes, eius opera reuocatos, hominibus contracta societate misceri. Num Dion, qui *ῥῆγμα τῶν κατὰ ταύτων ἑσπεύοντες ἀπαύδα*. Significat omnib; s. sui æu Romanis sapientia, & eruditione praestitisse. Hæc contra Quintilianum, & Aulum Gellium, qui libro 12.

Suet. in
Calig.

Dio 49.

Abell. l. 12.

Nocti.

Noctium Atticarum Senecæ intemperanter maledicit, grauiissimi authores censuerunt, & censent omnes viri cordati, qui hoc potissimum authore delectantur, quorum authoritati debet potius Erasmus acquiescere, quam tam antiquum, tam grauem authorem nouis dieterijs inceslere.

Valerius Maximus, vt Aegyptius Homericabonis, & malis mixtus est: In plerisque enim est acutus, & subtilis, quod maxime vult videri, in plerisque durus, subobscurus, & ad plebeium sermonem abiectus, à puritate, & candore latini sermonis longius discedit. Est tamen in eo iucunda, tot historiarum quasi florum congesta varietas, & breuitas narrationum, acuminibus sententiarum, non raro tam aptè aspersa, vt nihil videatur amoenius.

Cornelius Tacitus totus ad grauitatem factus est, vir acris (vt apparet) ingenij, iudicijq; limatissimi, qui tantum à fūco, & calami stris puerilibus discedit, quantum sensuum amplitudine, & orationis granditate assurgit. Viris aprior est, quam pueris, & ad iudicium conformandum, quam ad alendam orationis copiam, quæ in adolescentibus requiritur, accommodatior. Pleraque in eius structura suspensa sunt, concisa, & nimis breuitate contorta, quæ adipalem eloquentiæ succum non habeat.

Florus in alio prorsus genere nitidus, fluens, comprus, & vt eius fert nomen, verè floridus, plus habet palestræ declamatoriæ, quam virium, & laetorum.

Quintus Curtius medium quodam iter sequitur, magnam styli salubritatem consecutus est: Nam ita dilucidè narrat, vt animem sine salebris fluere credas, & tantis præterea venenibus orationem perfundit, vt non mediocriter lectores, & amatores suos oblectet. Conciones autem habet, tam argutas, & suauis, vt Herodoto, & Xenophonte nihilo videatur inferior.

Quintilianus loquitur, vt sentit, in vtroque paneis exceptis, valde syncerus, vt qui neque verborum nouitate, atque insolentia orationis inueniliter exultat, neque se ad plebeium sermonem exilitate demittit. In hoc genere, quod difficillimum est, auream mediocritatem seruauit, in grauitate ornatus, in ornatu grauis.

Ex eius disciplina prodijt Plinius Iunior politus, si quisquam alius, & suauis, & ornatus, cuius stylium (vt ipse ait) apes cōplere floribus, & inuictæ videntur. Inuentio in eo genero-

sa, dispositio apta, figurarum lumina concinne disposita, & venustas quædam orationi perpetua afflorescens. Summam habet laudem in Traiani panegyrico, quem studiosissime, vt apparet, elaborauit. Mallem tamen interdum in eo breuitati studuisset, neque prolixas orationes, quas ipse defendit, tantopere amasset ingenio suo velificatus. Certè iucunda ipsa fastidiosos animos fatietate obruunt, & summæ voluptatis extrema tædium occupat.

Apuleius eleganti procul dubio, & faceto fuit ingenio, sed eo, & Musis, non modo styli insolentis, verum etiam argumenti nouitate abusus est, author procul dubio cautæ lectionis, & periculose imitationis, maxime quod abundat dulcibus vitij.

In Sidonio Apollinari ingens, vt apparet ingenij vigor. Stylius talis est, qualem corrupta Gothici idiomatibus sæcula, marcida iam eloquentiæ laurea ferebant: Omnino ab Atticis, & Ciceronianis auribus alienus: est. Sed tamen magis ob multas virtutes admirandus, quod præmortua Romana facundia hæc scripserit, quam ob temporis vitia accutandus videtur.

Magna Aurelij Cassiodori mens, quæ inter hanc Gothici sæculi barbariem, quasi fidus quoddam eluxit, stylo veniam deprecatur, & facile impetrat.

Animianus miles Græcus, tantos habet plerunque spiritus, vt quæ hircosa, si liceat ita appellare latinitate scripsit, placere possunt inter vnguentatos, quod de Ennio non inurbanè olim Seneca scribit dixisse.

Quod verò ad SS. Patrum eloquentiam attinet, sensus potius in multis maxime verò in latinis, quàm styli, aut verba, legè habent imitationis. Ignoscite tenuitati meæ Beatæ, & lucidæ sanctorum mentes, neque vos cum ceteris commisceo, neque priuatas laudes inuenio, quibus vestram illam sanctam, sublimem, admirandam potius, quam prædicandam satis esse ferre possim. Vos manes sapientiæ fumos contempsistis. Vos alias meditati estis laureas, alios vobis triumphos peperistis: vos omnium primò sanctissimi, & fortissimi milites, Aegyptium spoliastis, vos ancillantis facundia humilitatem calcastis, vos opulentiam omnem veterum, qua ipsi per iniuriam abusi fuerant, in sacros vius congestistis, & contrito Mo. ortis idolo ex eius auro coronam, magni præterea, & lucentibus gemmis illuminatam comparastis. Vestra pectora generosa mentis domi-

Patrum
maxime la-
tinorum
sensus po-
tius quam
verba imi-
tanda.

Vos, & dig-
nitas cale-
stis eloquen-
tia.

micilla indomitos reginæ eloquentiæ spiritus aluerunt, Vestræ linguæ in Spiritus sancti officina procusa sunt, vestra ora æterni Dei fistulæ, cœlestis nectar in omnium gentium aures latissimè diffuderunt.

Equid eloquentia Athanasij robustius, que Imperatorum furias, & frementis in se penè totius mundi pondus exceptit, sustinuit, profligauit.

Qualis, & quantus Gregorius ille Nazianzenus, cum cœlestis ingenij pennis subnixus in arcana Theologiæ mysteria penetrat, & quasi Deus fulminans tonat è machinâ, quam velox, quam grauis, & vbique sui similis, vbi Apostatam Cæsarem æterno mactat supplicio.

Quis Basilio sanctior, & eloquentior, cuius vim dicendi admiratus summus, qui tunc inter Ethnicos ferebatur, eloquentiæ magister Libanius, eam non immeritò anteponit omnibus, *Βασίλειον ἑχων πάντων ὑπερφρονῶ.*

Erât illi vnus pro centum millibus, in eloquentia Basilius, & hæc vir à Basilio religione disinctus, & Christianis palmis infensus.

Quid Chrysostomus, quo nomine appellari potest? nescio nisi *Theatrum quoddam diuina eloquentia* dicam, in quo Deus abundè videri voluit, quid posset vitæ sanctitas cum vi dicendi coniuncta; Huius suauitatem Antiocheni admirati sunt, Maiestatem Byzantini suspexerunt, vim Principes, & Augustæ timuerunt, omnis sæculorum coluit, & colit memoria.

Quid Gregorius Nyssenus, & Cæsarius, num, & ipsi Gregoriorum fato, aureum flumen orationis fundunt.

Ephrem verò Syrus, quasi fax ardens omnium animos incendit, atque inflammat.

Clemens Alexandrinus, Cyrillus, Theodoretus, inter eloquentes summè docti, inter doctos summè eloquentes.

Gregorius Thaumaturgus, insignis vbique miraculorum artifex, styli quoque habet admirabilitatem.

Synesis nobis Platonem, Demosthenem, Pindarum, christiano ore loquentes dedit. Hilarij sunt ingentes spiritus, Dei, vt apparet viribus incitati.

At illi suo sanguine purpurati Oratores, Iustius, & Cyprianus, num tantum præstare feruntur cæteris hominibus dicendo, quantum homines ipsi brutis animantibus antecellunt.

Iam verò Ambrosius num videtur nectare, & ambrosia innutritus tam suauis haberi, tam argutas plerumque orationis delicias, vt apes, quæ infantuli cunas, & os circumfederunt, credas adhuc in eius labellis festulare. Augustinus ad pugnam aprior, quam ad pompam, vehemens, acer, subtilis, non puerilis, & verbosæ facundiæ, sed cœlestis eloquentiæ torrens, domum Dei fecundis doctrinæ riuus exhilarans aduersariorum propugnacula proterit, atque demolitur.

Hieronymus in omni genere summus artifex, quas styli diuitias habet? quæ lumina quos aculeos? Dubites doctumne magis, an eloquentem debeas appellare: in Leonis labris sedet maiestas, vis & impetus Saluianum stipant quasi Satellites.

Toti verò doctrinæ, & cœlestis facundiæ, plusquam mellitis fauis depluunt Gregorius Magnus, & Christo doctore professus Rhetor Bernardus.

Boetij Seuerini, vt censet Scaliger ingenium, eruditio, ars, sapientia, prouocat omnes authores, illi, neque densitas sententiarum, venerationem, neque acumen abstulit candorem.

Origenes, & Tertullianus, & si ab aliorum sinceritate exciderunt, à dicendi tamen sublimitate non recedunt.

Ad summum quibus eloquentiæ hastis, & lacertis aduersariorum castra fulminant. Arnobius Lactantius, & qui summa diuisionis felicitate præditus est, felix Minutius.

O fortunata eloquentiæ sidera, nec vos dispicio: nec iudico, nec laudo: Sed magis imposito labris, digito veneror.

Quomodo imitandum.

CAPVT XV.

Quæ sint vitiosæ imitationis errores, dictum est superius, nunc qua ratione imitandum sit videamus. Tria omnino in authoribus ad perfectam imitationem spectanda. Inuentio, dispositio, & elocutio, sed & prius intelligenda sunt, quàm in imitationem tradantur, quò fit, vt Rhetores ignaui parum in imitatione, & iudicio proficiant, quò locorum, Enthymematum, & figurarum imperiti locutiones tantum, & verba congerant.

Inuentio primus est fons, ex quo secundari oportet ingenia, & plenius irrigari. Hunc supra cætera summi authores attenderunt, qui se ex alienis inuentis mixticè locupletarunt,